

1980 SONRASI HÜKÜMET PROGRAMLARINDA TÜRKİYE’NİN DEĞİŞEN ENERJİ POLİTİKALARI*

Yazar/Author: Asst.Prof.Dr./Yrd. Doç. Dr. Mustafa Ozan Şahin¹
Asst.Prof.Dr./Yrd. Doç. Dr. Sevil Şahin²

ÖZET

Enerji, ülkelerin ekonomik gelişmelerini sürdürebilmeleri açısından son derece önemlidir ve belli stratejilerin uygulanmasını gerektiren bir alan olarak da ön plana çıkmaktadır. Enerji politikaları bağlamında kaynaklarının çeşitlendirilmesi öncelik verilen konuların başında gelmektedir. Türkiye’de temel hedef enerjide dışa bağımlılığın azaltılmasıdır. Ayrıca mevcut kaynakların kullanımını artırmak ve yenilenebilir enerji kaynaklarının payını yükseltmek hedeflenmektedir. Son yıllarda nükleer enerji kapasitesini artırma doğrultusunda çalışmalar da devam etmektedir. Türkiye’de enerjide dışa bağımlılığı azaltmak için doğru politikalar ve uzun vadeli stratejiler belirlemek ve bu stratejilerde bilinçli ve kararlı bir yöntem izlemek gerekmektedir. Bu çalışmada ülkemizde uygulanan genel enerji politikaları incelenerek, 1980 sonrası Hükümet Programlarında, Türkiye’nin enerji politikalarının gelişimi ve enerji güvenliğine bakışı ele alınacaktır. Hükümet Programları aynı zamanda enerji alanındaki temel sorunları ortaya koymak ve bu sorunlara tarihsel süreçte hükümetlerin yaklaşımlarını ortaya çıkarmak bakımından da önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Enerji, Türkiye’nin Enerji Politikaları, Hükümet Programları

TURKEY’S CHANGING ENERGY POLICIES IN GOVERNMENTAL PROGRAMS AFTER 1980

ABSTRACT

Energy is extremely important for countries in order to maintain sustainable developments and as a field that requires the implementation of certain strategies. Diversification of existing energy sources and the rational use of these resources form the basis of energy policies. The main target in Turkey is to reduce external dependency on energy. It is also aimed to increase the use of available resources and increase the share of renewable energy resources. In recent years, they have been working on increasing the capacity of nuclear energy. It is necessary to identify the right policies and long-term strategies to reduce energy dependency in Turkey. In this direction it is necessary to follow a conscious and determined method in these strategies. In this study, firstly general energy policies applied in our country will be examined and then evolution of Turkey’s energy policies and energy security will be discussed in the context of governmental programs after 1980. Governmental Programs are also important in terms of putting forward the main problems in the field of energy and revealing the approaches of governments’ to these problems in the historical process.

Key words: Energy, Turkey’s Energy policies, Governmental Programs

1. Giriş

Enerji, insanlık tarihinden bugüne yaşamın sürdürülebilmesi adına temel kaynak olarak daima yerini korumuştur. Özellikle, sanayi devriminden sonra enerjinin önemi artarak devam etmiştir. Sanayi Devrimi ile hızlı şekilde makineleşme ve teknoloji hamleleri ülkeler arasındaki güç mücadelesinin farklı bir boyuta taşınmasına sebep olmuştur. Hızla artan sanayileşme ve gelişen teknoloji, enerjinin gücünü ön plana çıkarttığı

* Bu makale 25-26 Mart 2017 tarihlerinde İstanbul’da düzenlenen International Congress of Energy, Economy and Security isimli kongrede bildiri olarak sunulmuş , genişletilmiş ve gözden geçirilmiş halidir

¹ Gaziosmanpaşa Üniversitesi ,İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü,ozan.sahin@gop.edu.tr

² Gaziosmanpaşa Üniversitesi ,İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü,sevil.sahin@gop.edu.tr

kadar enerji kaynaklarının önemini de ortaya çıkartmıştır. 21. yüzyılda ise enerji, ülkelerin refah düzeyini ve kalkınmalarını sürdürebilmeleri için temel ihtiyaç halini almıştır. Küresel dünya düzeni içinde gelişen teknoloji ve artan talepler doğrultusunda devletlerarasında çok boyutlu bir enerji mücadelesi devam etmektedir. Bu enerji mücadelesinin temelinde enerji kaynakları, enerjinin üretimi ve enerjinin dünya pazarına aktarılması yer almaktadır

Enerji, ülkelerin gelişimini sağlayan temel yapı taşlarından birisidir. Özellikle, petrol ve doğal gaz gibi enerji kaynakları artık ülkeler için vazgeçilmez girdiler olup, stratejik değere sahiptir. Ancak bu kaynakların kısıtlı olması, arz ve talep sahibi ülkelerin tek taraflı çıkarılara dayanan politikaları ve orta vadede bu kaynakların sonunun geleceği endişesi, ülkelerin enerji güvenliği ile ilgili kaygılarını arttırmaktadır.

Enerji teknolojileri konusunda gelişmeler, yükselen enerji talebini karşılamaktan uzaktır. Dolayısıyla, ülkelerin enerji güvenliği konusundaki endişeleri sürekli olarak artmakta ve ülkeleri yeni arayışlara yönlendirmektedir. Ülkemizde de enerji sektöründe hızlı bir talep artışı olduğu gözlemlenmektedir. Enerji sektöründe enerji verimliliğinin geliştirilmesi, yenilenebilir kaynakların kullanımının artırılması ve nükleer enerjinin kullanılması temel politikalar arasında olacaktır.

Enerji, günümüzde bir ülkenin sosyal ve ekonomik gelişmesinin en önemli unsurlarından birisi haline gelmiştir. Enerji bir ülkenin büyümesine doğrudan katkı sağlamaktadır. Bu doğrultuda, enerji bir gelişmişlik ölçütü olarak kullanılmaktadır. Aynı zamanda diğer sosyo-ekonomik gelişme ölçütlerinin enerjiiyle çok yakın ilişki içerisinde olması muhakkaktır. Bu yüzden gelişmiş ülkeler, enerji üretim ve tüketimine büyük önem vermektedir. Artan bu öneminden dolayı enerji tüketimi ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki birçok çalışmaya da konu olmuştur. 1970’li yılların sonundan itibaren enerji tüketimi ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki incelenmeye başlanmıştır. Konu ile ilgili yapılan çalışmaların daha ziyade elektrik tüketimi ile ekonomik büyüme arasındaki yoğunlaştığı ifade edilebilir (Kar ve Kınık, 2008: 336). Yapılan çalışmalar incelendiğinde, enerji tüketimi ve ekonomik büyüme arasında literatürde birbirine farklı görüşler olduğu görülmüştür. Neoklasiklere göre, enerji ekonomik büyüme açısından çok önemli bir unsur değildir. Literatürde “tarafsızlık hipotezi” olarak tanınan bu görüşe göre enerji maliyeti, GSYİH’nın küçük bir bölümünü oluşturmaktadır (Ghali ve El Sakka,2004, s.226). Bir başka görüşe göre enerji üretim ve ekonomik büyüme için çok önemli bir faktördür. Çünkü nihai malların üretiminde doğrudan kullanılan bir unsurdur (Pakrovski, 2003:722-723). Uluslararası Enerji Ajansı (UEA-International Energy Agency-IEA) tarafından yapılan bir çalışmada, üretim fonksiyonuna enerji faktörü de eklenmiş ve 1980-2001 dönemi için seçili ülkeler üzerinde bu çalışma yapılmıştır. Çalışmanın sonuçları incelendiğinde, üzerinde çalışılan ülkelerin tamamında ekonomik büyümenin en önemli unsurlarından birisi olarak enerji ön plana çıkmaktadır (IEA,2004:333). Aynı zamanda enerji kaynaklarının doğru kullanımı, sürdürülebilir kalkınma için de önemli bir koşul olarak görülmektedir (Dinçer ve Rosen,1999: 437).

Türkiye’ de de 1960-95 dönemi verileri kullanılarak bir çalışma yapılmış ve enerji tüketimi ile büyüme arasında uzun dönemli bir ilişki olabileceği sonucuna varılmıştır (Sarı,Soytaş,Özdemir,2001). Yine Türkiye’de yapılan bir başka çalışmada da 1971-2006 yılları arasında Türkiye’de enerji tüketimi ve ekonomik büyüme ilişkisi incelenmiş, karşılıklı bir nedensellik ilişkisi sonucuna varılmıştır (Kaplan,Öztürk,Kalyoncu, 2011).

Türkiye’nin, son yıllarda enerji ithalatına bağımlılığının arttığı görülmektedir. Ülkemizin toplam enerji talebinin yaklaşık %25’i yerli kaynaklardan karşılanmaktadır. Yaklaşık %75’lik bölümü ise ithal kaynaklardan karşılanmaktadır. Ülkemiz son dönemde OECD ülkeleri arasında enerji talep artışının hızlı bir şekilde gerçekleştiği ülkelerden birisi olmuştur. Enerji talep artışının orta ve uzun vadede de devam etmesi muhtemeldir.

Türkiye, enerjide dışa bağımlılığın azaltılması ve kendi kaynaklarının kullanımını ile beraber, nükleer enerjinin kullanımını artırma yolunda çalışmalarını sürdürmektedir.

Türkiye, petrol ve doğal gaz rezervlerinin dağıtımı açısından, bölge ülkeleriyle Avrupa pazarları arasında çok önemli bir noktada bulunmaktadır. Bu stratejik konum, Türkiye’ye enerji bağlamında çok önemli imkânlar sağlarken aynı zaman da Türkiye’ye çok ciddi sorumluluklar da yüklemektedir. Türkiye, sahip olduğu kaynakları daha verimli bir şekilde kullanmak ve aynı zamanda alternatif kanallar yaratmaya yönelik politikaları uygulamak zorundadır.

Enerji, ülkelerin gelişmesini sağlaması açısından temel girdi durumundadır. Bu doğrultuda alternatifli ve uzun süreli politika ve stratejilerin uygulanmasını gerekmektedir. Enerji ile ilgili konular; bir devlet politikası

olarak ele alınıp değerlendirilmelidir. Bu bağlamda çalışmamızda Türkiye'nin ve dünyanın ekonomik olarak bir dönüşüm içerisine girdiği 1980 sonrasında görev alan Hükümetlerin enerji konusuna yaklaşımları Hükümetlerin programları çerçevesinde değerlendirilecektir.

2. 1980 Sonrası Hükümet Programlarında Türkiye'nin Enerji Stratejileri

Hükümet Programları, Türkiye'nin enerji politikalarının gelişimi ve enerji güvenliğine bakışımın ne şekilde değiştiğini ortaya koyma açısından incelenecektir. Hükümet Programları aynı zamanda enerji alanındaki temel sorunları ortaya koyma ve bu sorunlara tarihsel süreçte Hükümetlerin nasıl yaklaştıklarını göstermesi bakımından da önem arz etmektedir.

2.1. 44. Hükümet Programı

44. Hükümet, 1980 Askeri Darbesi sonrasında Bülent Ulusu' nun Başbakanlığında 21 Eylül 1980/13 Aralık 1983 tarihleri arasında görevde bulunmuştur. Askeri darbe sonrasında koşulları da dikkate alındığında, Hükümet Programında enerji konusu da dâhil olmak üzere genel ifadeler kullanılmasına dikkat edilmiştir. Hükümet Programı incelendiğinde enerji ile alakalı;

“Enerji yetersizliği bütün ülkelerin olduğu gibi Türkiye'mizin de önde gelen sorunlarından biridir. Ülkemiz petrol ihtiyacının büyük bir kısmını dost ve komşu ülkelerden karşılanmasına çalışmakla beraber bilinen petrol kaynaklarının geliştirilmesi ve yeni rezervlerin araştırılması Hükümetimizin önde gelen gayretlerinden birini teşkil edecektir. Türkiye'mizde önemli su kaynaklarının bulunması yurdumuz için büyük bir talihtir. Bu kaynaklardan enerji üretimi, sulama ve diğer ihtiyaçlar için yararlanmak üzere programlanmış ve ele alınmış büyük altyapı projelerinin gecikmeden gerçekleştirilmesine gayret sarf edilecektir. Geleceğin enerji yükünün büyük payını alacağında şüphe olmayan nükleer santraller kurulması konusunda yapılmış teşebbüslerin ve bugüne kadar sarf edilmiş gayretlerin sonuçlandırılmasında çalışılacaktır” (<https://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP44.htm>).

ifadeleri kullanılmıştır. Programda ön plana çıkan unsurlar Türkiye'nin enerji konusunda yeterli imkânlarla sahip olmaması, yeni rezervlerin araştırılmasının ivedilikle yapılması olarak görülmektedir. Ayrıca, nükleer santrallerin kurulması yönünde de gerekli teşebbüsler de bulunulması önemle ifade edilmiştir.

2.2. 45. Hükümet Programı

12 Eylül 1980 tarihinde gerçekleştirilen darbe sonrasında ilk sivil Hükümet, 13 Aralık 1983 tarihinde Turgut Özal'ın Başbakanlığında kurulmuştur ve 21 Aralık 1987 tarihine kadar devam etmiştir. 45. Hükümet Programında;

“Bütün milletin istifadesine açık olabilecek orman, su, maden, enerji gibi sahalar devletin varlığı olarak düşünülmemelidir. Bahis konusu tabii kaynakların mülkiyeti devlet tasarrufunda olmakla beraber, geliştirme ve işletme hakları devletin koyacağı esaslar içinde fertlere veya fertlerin bir arada kuracağı teşebbüslere bırakılabilir. Enerji ve maden konularında gelişmenin hızlanması için fertlere ve fertlerin meydana getireceği kuruluşlara, Devletin tespit edeceği esaslar dâhilinde yatırım ve işletme hakkı verilmesi ve yabancı sermaye yatırımlarının teşviki için karşılıklı menfaatleri dengeleyen, güven verici ve istikrarlı bir ortamın tesisine ağırlık verileceği” (<https://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP45.htm>)

ifade edilmiştir. 1980 sonrası ekonomik anlamda serbest bir ekonomik model öngören Turgut Özal Hükümetinde, enerji konusunda da bireylere ve bireylerin kuracağı teşebbüslere imkân tanınacağı öngörülmüştür. Yine bu doğrultuda yabancı sermaye yatırımlarının teşvik edileceği de belirtilmiştir.

2.3. 46. Hükümet Programı

İkinci Turgut Özal Hükümeti 21 Aralık 1987 yılında kurulmuş ve 9 Kasım 1989 tarihine kadar devam etmiştir. Hükümet Programında, “doğalgaz projelerine de önem verilmesi” planlanmıştır (<https://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP46.htm>).

Elektrik enerjisi üretimini arttırmak doğrultusunda bir politika izlenmesi kararlaştırılmıştır. 46. Hükümet, daha önceki dönemlerde Türkiye'nin komşu ülkelerden elektrik almak durumunda kaldığını belirtmiş, kendi Hükümetleri döneminde ise Türkiye'nin elektrik satma noktasına geldiği ifade edilmiştir (<https://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP46.htm>).

Hükümet, enerjiyi arttırmayı ve güvenilir hale getirmeyi kendisine hedef olarak göstermiş ve bu doğrultuda “kaliteli ve yüksek kalorili tabii gazdan büyük ölçüde istifade edilmesini” amaçlamıştır. İstanbul, İzmit, Bursa, Eskişehir, Ankara, Konya, Kayseri ile Balıkesir, İzmir ve Manisa olmak üzere çok sayıda şehrimize gaz götürüleceği hedeflenmiştir (<https://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP46.htm>).

2.4. 47. Hükümet Programı

47. Hükümet Yıldırım Akbulut'un Başbakanlığında 9 Kasım 1989 tarihinde kurulmuş ve 23 Haziran 1991 tarihine kadar devam etmiştir. 47. Hükümet Programında enerji ile alakalı 45 ve 46. Hükümet Programlarında geçen ifadeler benzer bir şekilde geçmektedir.

2.5. 48. Hükümet Programı

Mesut Yılmaz tarafından kurulan yeni Hükümet, 23 Haziran 1991 ile 20 Kasım 1991 tarihleri arasında kısa bir süre görev almıştır. Hazırlanan 48. Hükümet Programında özellikle çevre unsuruna dikkat çekilerek;

“Bu çerçevede ulaştırma, tarım, enerji, sağlık, eğitim, konut ve altyapı gibi tüm temel sektörlerdeki yatırımlarda çevre faktörünün de ele alınması sağlanacak, gelecek nesillere temiz ve yaşanabilir bir çevre emanet etme düşüncesi çalışmalarımızda esas olacaktır.” (<https://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP48.htm>).

ifadeleri kullanılmıştır. Hükümetin enerji politikaları doğrultusunda hedefleri ülke içerisinde petrol arama faaliyetlerinin artırılması ve bölge ülkeleri özellikle de Ortadoğu ülkeleriyle bölgesel işbirliği politikalarının geliştirilmesi olarak belirlenmiştir. (<https://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP48.htm>). Aynı zamanda özelleştirme çabalarına hız verileceği de kararlaştırılmıştır.

2.6. 49. Hükümet Programı

49. Hükümet Süleyman Demirel Başbakanlığında 21 Kasım 1991 tarihinde kurulmuş ve 25 Haziran 1993 tarihine kadar devam etmiştir. Programda; “Türkiye, geçen on yılda sanayide kaybettiği ivmeyi kazanabilmek için sanayi, tarım, enerji ve ulaştırmadan başlamak üzere yeni ve büyük taleplerle işleyen bir atılım stratejisine yönelmek zorundadır” ifadesi kullanılmıştır (<https://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP49.htm>). 2000 yılına girerken Türkiye'nin enerji talebi konusunda sıkıntı yaşamaması için termik ve hidroelektrik santral proje ve yapım işlerinin hızlandırılması amaçlanmıştır.

Güneydoğu Anadolu projesinin bölgesel kalkınma açısından çok önemli olduğu belirtilerek Hükümet Programında şu şekilde ifade edilmiştir.

“GAP sadece bir enerji ve sulama projesi olmaktan öteye ekonomik, sosyal ve kültürel yönleriyle, toprak düzenlemeleriyle, kooperatifleriyle tam bir bölgesel entegre kalkınma projesine dönüştürülecektir. Bölgenin kalkınması, yaşam şartlarının iyileştirilmesi, bozulan dengelerin düzeltilmesi, haksızlıkların önlenmesine özel önem verilecektir. GAP'ta gerçekleşmesi öngörülen kalkınmanın en önemli ve itici sektörü olan tarım sektöründe faaliyetler yeterli hızda gelişmemiştir. Enerji sektörü yatırımlarında nakdi gerçekleşme, öngörülen toplam yatırımın % 50'si civarında iken, tarım kesiminde bu oran yüzde 6,7 seviyesinde kalmıştır” (<https://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP49.htm>).

2.7. 50. Hükümet Programı

50. Hükümet Prof. Dr. Tansu Çiller tarafından 25 Haziran 1993 tarihinde kurulmuş ve 05 Ekim 1995 tarihine kadar devam etmiştir. Hükümet, enerji dağıtımının özelleştirilmesi kapsamında yapılacak olan çalışmalara hız kazandırılacağını, enerjinin üretilmesinde çevreyi kirletmemenin temel amaç olacağını belirtmiştir. Hükümet Programında *“İzmit Su Projesi, İstanbul Atatürk Havalimanı, Antalya Havalimanı, Bodrum Havalimanı, Ankara İstanbul Sürat Demiryolu ve İstanbul Boğaz Geçişi, Doğalgaz Santralleri Yumurtalık Termik Santrali, Yedigöze, Alpaslan hidroelektrik santrali projeleri, İzmit Körfez Köprüsü ve diğer önemli enerji projeleri”* (<https://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP50.htm>). yap-işlet-devret modeli kapsamında finanse edilecek projeler olarak belirtmiştir. Türkiye’de kişi başına düşen elektrik üretiminin (1150 kWh/kişi) dünya ortalamasının altında olduğu ifade edilmiştir. *“Hızla sanayileşen bir toplum olarak en kısa sürede dünya ortalamasını yakalamak”* bir zorunluluk olarak kabul edilmiştir. Hükümet, mevcut projelerini bitirmeyi hedeflemekle beraber, doğalgaz boru hattını Ege ve Güney bölgelerine doğru uzatmayı planladıklarını da ifade etmiştir (<https://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP50.htm>).

2.8. 51. Hükümet Programı

51. Hükümet Tansu Çiller tarafından 5 Ekim 1995 tarihinde kurulmuş ve 30 Ekim 1995 tarihine kadar görev yapmıştır. Hükümet Programında enerji ile alakalı; Hazar petrolünün Türkiye üzerinden taşınmasının önemine vurgu yapılmış ve Bakü-Ceyhan boru hattı projesinin *“Türkiye’nin 21. yüzyıla dönük bir mega projesi”* olacağı belirtilmiştir. Bakü-Ceyhan boru hattı projesinin Türkiye açısından önemine şu şekilde değinilmiştir;

“Hazar Denizi petrolünün Avrupa ve Dünya’ya Türkiye üzerinden taşınması, yalnız petrol üreticileri ve petrolü kullananlar bakımından değil, boru hatlarının geçeceği güzergâhtaki ülkeler için de büyük önem taşımaktadır. İleride yılda 40-50 Milyon ton Azeri ve Kazak petrolünün Ceyhan’a akması ile bu bölgede bir petro-kimya sanayii patlaması yaşanacaktır. Bu gelişme Akdeniz bölgesinde olduğu kadar Güneydoğu Anadolu bölgemizde de refah ve istikrara büyük katkı yapacaktır” (<https://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP51.htm>).

2.9. 52. Hükümet Programı

Tansu Çiller Hükümetinin 52. Hükümet için hazırlamış olduğu Hükümet Program’ında enerji ile ilgili açıklamalar ise 51. Hükümet Programında yer alanlarla birebir aynı gibidir.

2.10. 53. Hükümet Programı

Yeni Hükümet, Mesut Yılmaz Başbakanlığında 06 Mart 1996 tarihinde kurulmuştur. 53. Hükümet, 28 Haziran 1996 tarihine kadar devam etmiştir. Mesut Yılmaz Hükümeti enerji konusunda ana hedef olarak *“ihtiyacımız olan enerjinin zamanında, güvenilir, ucuz ve kaliteli olarak temin edilmesini”* belirlemiştir. Hükümet Programında, özelleştirmeye vurgu yapılarak, enerji, ulaştırma ve haberleşme sektörlerinde özel kesimin yapacağı yatırımların önemi ortaya konulmuştur (<https://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP53.htm>).

Mesut Yılmaz Hükümeti hazırlamış olduğu Hükümet Programında, sosyal devlet ilkesine vurgu yaparak, bölgesel gelişmişlik farklarının giderilmesine çalışılacağını belirtmiştir (<https://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP53.htm>).

Elektrik enerjisinde üretim kapasitesinin yükseltilmesi hedeflenmiştir. Çevre ülkelerden getirilecek olan doğalgaz için gerekli olan altyapının hızlı bir şekilde tamamlanması, benzer çalışmaların petrol boru hatlarında da yapılmasının zorunluluğu ifade edilmiştir. Ülke içerisinde ve ülke dışında petrol arama çalışmalarının hızlandırılması da hedeflenmiştir.

2.11. 54. Hükümet Programı

53. Hükümetten yaklaşık dört ay sonra 28 Haziran 1996 tarihinde Prof. Dr. Necmettin Erbakan tarafından kurulan 54. Hükümet 30 Haziran 1997 tarihine kadar görevde kalmıştır. 54. Hükümet Programında, özelleştirme ile ilgili yasal düzenlemelerin ivedilikle yapılması, ülke içinde ve ülke dışında petrol arama faaliyetlerine hız verilmesi ve nükleer santral kurulması gibi hedefler konulmuştur (<https://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP54.htm>).

2.12. 55. Hükümet Programı

Mesut Yılmaz Başbakanlığında 55.Hükümet, 30 Haziran 1997 tarihinde kurulmuş ve 11 Ocak 1999 tarihine kadar devam etmiştir. 55. Hükümet Programı'nda enerji sektörüne ilişkin konular altyapı başlığı altında düzenlenmiştir. Hükümet, enerji sektöründe hedefini;

“kapsamlı bir program dâhilinde orta ve uzun vadede ülkenin ihtiyacı olan enerjinin zamanında, güvenilir, ucuz ve kaliteli olarak temin edilmesi, enerji çeşitlendirilmesine ve güvenliğine gitme yönünde çalışmalar yapılması, enerji projelerinde çevre açısından temiz ve kullanımında verimli enerji kaynaklarına öncelik verileceği, özellikle doğalgaz, kaliteli kömür ve yenilenebilir kaynaklara dayanan enerji projelerine ağırlık verileceği”
(<https://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP55.htm>)

olarak belirlemiştir. Enerjide tasarruf politikası uygulanmasının zaruri olduğu belirtilerek, bunun sebebi olarak da geçmiş dönemlerde enerji alanında yeterli yatırımların yapılamaması gösterilmiştir. Hükümet bu konuda yapılması gerekenleri de şu şekilde ifade etmiştir;

“kısa dönemde var olan santrallerimizin daha verimli çalıştırılması, kayıp, kaçak oranlarının azaltılmasının yanı sıra, komşu ülkelerden yeterli elektrik ithal edilerek açığın kapatılmasına çalışılacaktır. Ayrıca elektrik yetersizliğinin kısa dönemde hafifletilmesini sağlayıcı otoprodüktör sistemi uygulamasına getirilen kolaylıklara devam edilecektir. Orta ve uzun dönemde elektrik ihtiyacının karşılanmasında, yerli ve yabancı özel girişimcinin, sektörel katılımını daha aktif hale getirmek için tüm tedbirler alınacaktır. Yeni yatırımlarda yap-işlet-devret ve yap-işlet modellerinin kullanımına işlerlik kazandırılacak, var olan tesislerin işletme hakkı devrinde verimlilik ilkesi esas alınacaktır” (<https://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP55.htm>).

55. Hükümet, Güneydoğu Anadolu Projesininin önemine değinerek, projenin tamamlanmasıyla bölgedeki tarımsal ve sınai üretimin artacağını belirterek, aynı zamanda proje kapsamında üretilen enerjinin ülke içerisinde kullanılmasıyla beraber ekonominin olumlu olarak etkileneceği ifade edilmiştir.

Bakü-Ceyhan hattının Hazar'ı Akdeniz'e bağlayacağı belirtiler, nükleer santral projelerinin, çevreye zarar vermeyecek şekilde planlanması hedeflenmiştir.

2.13. 56. Hükümet Programı

Bülent Ecevit Başbakanlığında kurulan yeni Hükümet 11 Ocak 1999 tarihinde görevine başlamıştır. Hükümet 28 Mayıs 1999 tarihine kadar görevine devam etmiştir. Hükümet Programında, devam eden altyapı ve enerji konusundaki yatırımların devam edeceği belirtilerek, Bakü-Ceyhan boru hattı ile ilgili çalışmaların da devam edeceği ifade edilmiştir (<https://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP56.htm>).

2.14. 57. Hükümet Programı

57. Hükümet Bülent Ecevit Başbakanlığında 28 Mayıs 1999'da kurulmuştur. Hükümet Programında önümüzdeki yıllarda enerji konusunda sıkıntı yaşamamak için, enerji tedarikinin çevreye zarar vermeden

karşlanması gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Hükümet, ayrıca “nükleer ve yenilenebilir enerjiye” önem vereceğini açıklamıştır. Türkiye’nin stratejik önemine de atıfta bulunularak, bölgenin zengin kaynaklarının Batı pazarlarına ulaştırılması için Bakü-Ceyhan ve Hazar geçişli doğalgaz boru hatlarının yapılmasına özel olarak önem verileceği açıklamıştır (<https://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP57.htm>). 57. Hükümet 18 Kasım 2002 tarihine kadar devam etmiştir.

2.15. 58. Hükümet Programı

Abdullah Gül’ün Başbakanlığında kurulan yeni Hükümet 18 Kasım 2002’de görevine başlamıştır. 58. Hükümet Programı’nda enerji sektörüne ilişkin perspektif oldukça geniş bir biçimde verilmiştir.

Abdullah Gül Hükümeti, uzun dönemli stratejiler ve politikalar geliştirmeyi hedeflemiştir. Aynı zamanda ihtiyaç duyulan enerjinin ekonomik ve güvenilir bir şekilde elde edilebilmesi hedeflenmiştir. Hükümet bu doğrultuda stratejilerine ulaşmak için girdi maliyetlerinin aşağı çekilmesini, elektrik enerjisi satış fiyatının ucuzlatılmasını, kayıp kaçak oranlarının azaltılmasını, amaçlamıştır. Bunların gerçekleşmesi için rekabet ortamının yaratılmasına ve özelleştirme çalışmalarının önemine değinilmiştir (<https://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP58.htm>).

Hükümet belirlemiş olduğu enerji politikasında ülke içerisindeki kaynakları ön plana çıkartmayı hedeflediğini belirterek, madencilik çalışmalarının artırılmasını amaçlamıştır. Dış politikamızın Orta Asya ve Kafkasya ülkeleri ile iyi ilişkiler doğrultusunda geliştirilmesi amacıyla, petrol ve doğalgaz konusunda yeni işbirliği olanakları olabileceği ifade edilmiştir. Hükümet, Türkiye’nin enerji konusunda stratejik önemine vurgu yaparak bu konunun Türkiye’nin bölgesel güç olarak görülmesini pekiştireceğini belirtmiştir. Hazar Bölgesi doğalgaz ve petrolünün dünya pazarlarına aktarılması doğrultusunda bundan önce başlayan politikaların devam edeceği belirtilmiştir. 58. Hükümet ayrıca enerji yatırımlarının ve çalışmalarının çevre ile etkileşimi konusunda da hassas bir görüntü içerisinde olmuştur. Aynı zamanda, Hükümet enerji-çevre etkileşiminin, toplumsal maliyetlerine ilk kez dikkat çeken bir yaklaşım içerisinde olmuştur (<https://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP58.htm>). 58. Hükümet 14 Mart 2003 tarihine kadar devam etmiştir.

2.16. 59. Hükümet Programı

59. Hükümet, 14 Mart 2003 tarihinde kurulmuştur. 59. Hükümet 29 Ağustos 2007 tarihine kadar devam etmiştir. Hükümet Programında 58. Hükümetin devamı olduğu vurgulanmış ve mevcut politikaların devam edeceği belirtilmiştir. Bu doğrultuda Türkiye’nin enerji konusunda farklı bölgeler arasında bir köprü vazifesi göreceği, enerji politikasının temelinde ulusal çıkarların olacağı belirtilmiştir. Aynı zamanda önceki Hükümet Programında olduğu gibi enerji politikasının temelinde çevreye saygı ve duyarlılığın olacağı belirtilmiştir.

Hükümet enerji kaynaklarının planlama yapılarak etkin ve verimli bir şekilde kullanılmasını, maliyet-fiyat bağlantısına önem verilmesini ve yurtdışı enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesini hedeflemiştir. Aynı zamanda nükleer enerji konusunda da “çevreci nükleer enerji kaynakları da devreye sokulacaktır” ifadesiyle yine kendinden önceki Hükümet de olduğu gibi çevre konusuna vurgu yapılmıştır (<https://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP59.htm>).

2.17. 60. Hükümet Programı

60. Hükümet, Recep Tayyip Erdoğan’ın Başbakanlığında 29 Ağustos 2007 tarihinde kurulmuş ve 6 Temmuz 2011 tarihine kadar görevine devam etmiştir. Yeni dönemde Hükümet Programında amaçlarının; “rekabetin oluştuğu şeffaf bir piyasa ekonomisi ile artan nüfusumuzun ve hızla gelişen ekonomimizin enerji ihtiyacının sürekli, kaliteli, güvenli ve uygun maliyetlerle temin edilmesi olduğu” ifade edilmiştir. Enerji politikamızda en önemli unsurun, enerji arz güvenliği olduğu ifade edilerek; “elektrik üretim ve dağıtımında özel sektör katılımının sağlanması, rekabetin oluştuğu işleyen bir piyasanın oluşturulması, tedarikçi ülkelerin çeşitlendirilmesi ve enerji üretiminde azami oranda iç kaynak kullanarak ithalata bağımlılığın azaltılması” temel öncelikler arasında sayılmıştır (<https://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP60.htm>).

Doğal gaz kullanan şehir sayısının 9'dan 47'ye çıkartıldığı belirtilerek, doğal gazın bütün şehirlerde yaygınlaşması planlanmıştır. Ülkemizin, enerji geçişi konusunda önemli bir altyapıya kavuşmasının önemine dikkat çekilmiştir. Türkiye'nin jeostratejik konumunu kullanarak bölgemizde bulunan enerji kaynaklarının uluslararası pazarlara ulaştırılmasında daha fazla rol üstlenmesi hedeflenmiştir. NABUCCO Doğal Gaz Boru Hattı Projesi'nin hayat geçirilmesi için çalışmaların devam edeceği belirtilmiştir. Avrupa elektrik sistemine ülkemiz elektrik sisteminin entegrasyonu doğrultusundaki çalışmaların hızlı bir şekilde tamamlanacağı belirtilmiştir.

60. Hükümet Programında enerji ile alakalı son olarak; Hidroelektrik ve termik santral projelerinin sonuçlandırılmasına gayret edileceği, enerji kaynaklarının çeşitlendirileceği ve nükleer enerjinin enerji kaynaklarımız arasına katılması için gerekli çalışmaların sonuçlandırılacağı ifade edilmiştir. Ayrıca özel sektörün bu alandaki yatırımlarının destekleneceği de vurgulanmıştır (<https://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP60.htm>).

2.18. 61. Hükümet Programı

61.Hükümet Recep Tayyip Erdoğan'ın Başbakanlığında 6 Temmuz 2011 tarihinde kurulmuş ve 29 Ağustos 2014 tarihine kadar devam etmiştir. 61.Hükümet Programında ülkemizde enerjide dışa bağımlılığın çok yüksek olduğu belirtilmiştir. Enerjide dışa bağımlılığı azaltmanın temel amaç olacağı ifade edilerek, yenilenebilir enerji kaynaklarının toplam enerji havuzu içerisinde oranının artırılmasının gerekliliği ortaya konulmuştur. Nükleer santraller ile ilgili çalışmaların devam edileceği ifade edilmiştir (<https://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP61.htm>).

61.Hükümet Programında yukarıda belirtilen hususlarla beraber şu hususlara da yer verilmiştir:

“Nükleer santral kurulmasına ilişkin çalışmalarımızı hızlandıracağız. Bütün bu yeni kapasitelerin eklenmesiyle, şu an itibariyle yaklaşık toplam 50.000 MW olan elektrik kurulu gücünü 2015 yılı sonunda 62.000 MW'a çıkaracağız. Diğer taraftan, 2010 yılı sonu itibarıyla yüzde 15'ler mertebesinde olan elektrik kayıp-kaçak oranının 2015 yılı sonunda yüzde 6 seviyesine inmesini hedefliyoruz. Bu çerçevede elektrik dağıtım şirketlerinin tümünün özelleştirilmesi bitirilecek ve bu hizmetin tamamen özel sektörümüz tarafından yürütülmesi temin edilecektir. 2003 yılı öncesinde yalnızca 9 ilimizin doğalgaza erişimi mevcut iken, bunu Haziran 2011 itibarıyla 70 ile çıkardık. Kalan 12 ili de, konumları itibarıyla teknik güçlükler ve yüksek yapım maliyetleri içermesine karşın, dört yıllık iktidar dönemimizde doğal gaz ile buluşturacağız ve artık ülkemizde doğal gazı olmayan il kalmayacaktır” (<https://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP61.htm>).

2.19. 62. Hükümet Programı

62. Hükümet Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu tarafından 29 Ağustos 2014 tarihinde kuruldu ve 28 Ağustos 2015 tarihine kadar devam etti. Hükümet Programında enerji ile ilgili bölümlerde şu ifadeler yer almıştır:

“Türkiye; Avrupa, Asya ve Afrika bağlantılı eşsiz coğrafyası ile kıtaların, ticaret ve enerji yollarının, kültürel etkileşimlerin kavşağında olan bir ülkedir. Ulaşım ve enerji sistemlerinin entegrasyonu, kurumsal ve yasal altyapının geliştirilmesi ile bu coğrafi konum, daha fazla katma değere ve nitelikli bir kalkınma sürecine dönüştürülecektir. AK Parti Hükümetleri döneminde de başta küresel ısınmaya neden olan sera gazı emisyonlarının kontrolü olmak üzere, yenilenebilir enerji kullanımının ve enerji verimliliğinin artırılması, atık yönetiminin etkinleştirilmesi, içme suyu ve kanalizasyon gibi hizmetlerin yaygınlaştırılması ve kalitesinin yükseltilmesi, orman ve korunan alanların genişletilmesi, biyolojik çeşitliliğin korunması ile ilgili uygulamalara öncelik verilmiş ve çevresel göstergeler iyileştirilmiştir. Şehirlerimizde ısıtma amaçlı doğalgaz kullanımının yaygınlaştırılmasına önem verdik. Başta konutlar olmak üzere binalarda enerji verimliliği uygulamaları ile hava kirliliği ve karbondioksit emisyonunun azaltılmasına katkı sağladık. Enerjide dışa bağımlılığın yüzde 74'ler seviyesinde olduğu ülkemizde, petrol ve doğal gazın neredeyse tümü, kömürün ise beşte biri ithal edilmektedir. Bu nedenle uluslararası enerji fiyat hareketleri Türkiye'nin cari açığını doğrudan etkilemektedir. Enerjide dışa bağımlılığın azaltılmasına ve sanayide hammadde ihtiyacının karşılanmasına yönelik maden, enerji hammaddeleri ve jeotermal kaynak arama yatırımları için ayrılan kaynakları son dönemde önemli oranda artırdık. Önümüzdeki dönemde yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarını en üst

düzye değerlendireceğiz. Özellikle hidroelektrik santraller kapsamında, 2003 yılından bugüne kadar devreye alınan HES projeleri ile 2003 yılında 26 milyar kilowattsaat olan yıllık hidroelektrik enerji üretim kapasitesini 79 milyar kilowattsaaate yükselttik. Son üç yılda 6.450 MW gücünde santrali devreye aldık; 2015 yılına kadar yeni santralleri devreye alacağız. Enerjide 2023 hedefimize ulaşarak, ekonomik kalkınmanın ve sosyal gelişmenin ihtiyaç duyduğu enerjiyi sürekli, güvenli ve asgari maliyetle temin edebilen, enerji üretiminde kaynak ve teknoloji çeşitliliğini artırarak enerji arz güvenliğini sağlayan bir ülke konumuna geleceğiz. Bu çerçevede nükleer enerjiyi elektrik üretiminde kullanan, yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarını en üst düzeyde değerlendiren, israfı ve enerjinin çevresel etkilerini asgariye indiren uluslararası enerji ticaretinde stratejik konumunu güçlendirmiş rekabetçi bir enerji sistemi oluşturulacaktır. 2003 yılı öncesinde yalnızca 9 ilimizin doğalgaza erişimi mevcut iken, 2013 yılı itibarıyla bu sayıyı 72 ile çıkardık. Kalan 9 ili de, konumları itibarıyla teknik güçlükler ve yüksek yapım maliyetleri içermesine karşın, doğal gaz ile buluşturacağız ve artık ülkemizde doğal gazı olmayan il kalmayacaktır. Böylece bir yandan enerjide arz güvenliğini sağlarken, diğer yandan enerji geçiş ülkesi olmayı hedefleyen önemli adımlar attık. Türkiye'nin, gittikçe gelişen büyük enerji piyasası ve Ortadoğu, Kafkasya/Orta Asya ve Güneydoğu Avrupa/Balkanlar bölgelerini birbirine bağlayan uluslararası projeleri ile bölgesel bir enerji ticaret merkezi haline gelmesini ve stratejik konumunu güçlendirmeyi hedefliyoruz”
(file:///C:/Users/ACER/Downloads/62nciHukümetProgrami%20(1).pdf).

2.20. 64. Hükümet Programı

64. Hükümet Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu tarafından 24 Kasım 2015 tarihinde kurulmuş ve 24 Mayıs 2016 tarihine kadar devam etmiştir. Hükümet Programında enerji ile alakalı bölümler şöyledir:

“Hızla kalkınan bir ülke olarak mevcut enerji kaynaklarımız, ülkemizin ihtiyacını karşılayacak düzeyde değildir. Bu alanda arz güvenliğinin sağlanması için bir taraftan yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarının harekete geçirilmesi, diğer taraftan enerji verimliliğinin artırılması temel hedeflerimizdendir. Ayrıca, yurtdışı enerji kaynaklarının uzun vadeli ve sürdürülebilir bir zeminde sağlanabilmesi için gerekli faaliyetler gerçekleştirilecektir. Yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarımızı mümkün olan en üst düzeyde değerlendirmeyi ve nükleer teknolojiyi elektrik üretiminde kullanmayı öngörmekteyiz. Enerjinin israf edilmemesi ve çevresel etkilerinin asgariye indirilmesi ile ülkemizin uluslararası enerji ticaretinde stratejik konumunu güçlendiren rekabetçi bir enerji sistemine ulaşılması temel amacımızdır. Nükleer enerjide somut adımlar atarak 4.800 MW gücünde Akkuyu’da ve 4.480 MW gücünde Sinop’ta olmak üzere 2 adet nükleer santralin yapılması için anlaşmayı imzaladık. Bu iki santrale ek olarak görüşmelerini yürüttüğümüz 3. santralin yapımına bu dönemde başlayacağız. Tüm illerde konut sektörüne doğal gaz iletiminin tamamlanmasını planlamaktayız. Azerbaycan ile hükümetler arası anlaşmayla imzaladığımız, Trans-Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı (TANAP) Projesi’ni bu dönemde hayata geçireceğiz. Trans-Adriatik Doğal Gaz Boru Hattı Projesi’yle (TAP) doğalgazın Yunanistan ve Arnavutluk üzerinden İtalya’ya ulaşması, Irak-Türkiye Doğal Gaz Boru Hattı Projesi’yle de Türkiye ve Avrupa için gaz alışı gerçekleşmesi hedeflenmektedir. Enerji arz güvenliğimizin sağlanması ve ülkemizin Doęu-Batı ve Kuzey-Güney eksenlerinde, üretici ve tüketici ülkeler arasında güvenilir bir enerji merkezi olması yönündeki çabalarımızı sürdürmekteyiz. İstikrarlı bir şekilde artan enerji talebimizi karşılarken, enerji nakil güzergâhları ve kaynak ülke çeşitlendirmesi hedefimiz doğrultusunda önemli projeler hayata geçirmekteyiz. Ayrıca, yenilenebilir enerjinin payını artırarak ve nükleer enerji sepetimize ekleyerek çeşitlendirme hedefimize katkıda bulunmaya çalışmaktayız”

(http://www.basbakanlik.gov.tr/docs/KurumsalHaberler/64.hukümet_programi.pdf).

2.21. 65. Hükümet Programı

65. Hükümet, 24 Mayıs 2016 tarihinde Binali Yıldırım tarafından kurulmuştur. 65.Hükümet şu anda görevine devam etmektedir. Hükümet Programı incelendiğinde bir önceki Hükümet Programı ile büyük oranda benzerlik taşıdığı tespit edilmiştir.

3. Değerlendirme ve Sonuç:

1980 sonrası Hükümet Programları değerlendirildiğinde; Türkiye'nin enerji politikaları ve bu politikalar içinde enerji güvenliğine verilen önem bakımından Programların pek çok yönden birbirine benzediği görülmektedir. Tüm Hükümet Programlarında, enerji kavramına değinilirken çevre faktörü de göz önünde bulundurulmakta ve çevrenin korunması gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Ayrıca, Programlarda AB üyelik sürecine de yer verilmektedir. Enerji sektörüne yapılacak yatırımlarla AB üyelik süreci arasında bağlantı kurulması, ülke içerisinde bu doğrultudaki düzenlemelerin muhakkak AB standartlarında gerçekleştirilmesi yönündedir. Ayrıca 1980 sonrası ekonomik anlamda serbest bir piyasa ekonomisi öngörülmekle beraber, enerji sektörüne de bu dönemle beraber sıklıkla özelleştirme vurgusu yapılmaktadır.

1980 sonrası Hükümet Programlarında, 2000'li yıllarda Türkiye'nin enerji açığı olacağı dile getirilmekte ve bu sorunu aşmaya yönelik olarak da gerek mevcut yapının yükseltilmesi ve gerekse de yeni yatırımlar bakımından çözümler ortaya konmaktadır. Ayrıca Türkiye'de enerji kullanım miktarının azlığı belirtilmekte, enerji tüketiminde gelişmiş ülkelere ulaşma hedefi dile getirilmektedir. Kayıp-kaçak oranlarının yüksekliği de belirtilen diğer bir sorunu oluşturmaktadır.

Enerji tüketimi yönünden bakıldığında da tüm Programlarda, doğalgaz kullanımının yaygınlaştırılması yönünde bir ortak yaklaşımın bulunduğunu söylemek mümkündür. Doğalgazın şehirlerde kullanımının yaygınlaştırılma hedefi bu doğrultudadır. Ayrıca doğalgaz transit boru hatlarıyla Avrupa'nın gaz talebinde Türkiye'nin aktif bir rol oynama amacı ortaya konmuştur. Bu doğrultuda Nabucco Projesi'nin gerçekleştirilmesine destek verileceği vurgulanmıştır. Doğalgazın temininde tedarikçi firma sayısı ve depolama kapasitesinin artırılması ise doğalgaza yönelik hedefler arasındadır. Enerji alanında Türkiye'nin jeostratejik konumunu güçlendirmeye yönelik olarak da, Türkiye'nin enerji kaynaklarının uluslararası pazarlara aktarılmasında daha etkin rol üstlenmesi vurgulanmıştır. Nabucco Projesi yanında Türkiye-Yunanistan-İtalya doğalgaz boru hattına vurgu yapılmıştır.

1980 sonrası Hükümet Programlarında önemli olarak görülen konulardan birisi de Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattıdır. İlk defa 1995 yılında 51. Hükümet Programında yer almış, sonraki tüm Programlarda enerji sektörü ile alakalı ana hedeflerden birisini oluşturmuş ve bu proje yanında Hazar kaynaklarının batıya iletilmesinde Türkiye'nin enerji koridoru konumunda bir ülke olma hedefine de Programlarda yer verilmiştir.

Hükümetler için enerji güvenliğinin sağlanması çok önemlidir. Bu nedenle de stratejik öneme sahiptir. Güvenli, temiz, ulaşılabilir enerji arz kaynakları, temel enerji politikalarının hedefi olmalıdır. Enerji konusunda en temel sorunlardan birini oluşturan arz güvenliğine ve arz kaynaklarının çeşitlendirilmesine yönelik söyleme ilk defa 1995 yılında Tansu Çiller'in Başbakan olduğu 51. Hükümet Programında yer verilmiştir. Arz kaynaklarının çeşitlendirilmesi bakımından nükleer enerjinin kullanımına yönelik politika ise ilk defa 1996 yılında Mesut Yılmaz'ın Başbakan olduğu 53. Hükümet Programı'nda dile getirilmiş ve ondan sonraki hemen hemen tüm Hükümet Programlarında nükleer enerji kullanımına yer verilmiştir. Arz kaynaklarını çeşitlendirmede önemli bir boyut olan yenilenebilir enerji kaynaklarına vurguya ise ilk defa olarak 1997 yılında yine Mesut Yılmaz'ın Başbakan olduğu 55. Hükümet Programı'nda yer verilmiştir.

Yakın dönemlerdeki Hükümet Programları incelendiğinde, Türkiye'nin enerji politikalarının ana eksenini görmektedir. Örneğin 60. Hükümet Programı incelendiğinde enerji arz güvenliği ve arz çeşitliliğinin Programın ana unsurunu oluşturduğunu görmekteyiz. Arz güvenliğinin ve enerjinin sürekli, kaliteli, güvenli ve uygun maliyetlerle sağlanabilmesinin temel şartı ise serbest piyasa mekanizmasının oluşturulmasına bağlanmıştır. Serbest piyasa mekanizmasının oluşturulması sorunların çözümünde ve enerji güvenliğinin sağlanmasında ana politika çizgisini oluşturmuştur.

Yine son dönemlerdeki Hükümet Programlarında ortak bir nokta olarak, enerji tedariki yapılan ülkelerin çeşitlendirilmesi ve enerji üretiminde öncelikle iç kaynakların kullanılması ve ithalata olan bağımlılığın azaltılması hedeflenmiştir. Bu paralelde enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesi bakımından ortaya konan hedefler ise yenilenebilir enerji kaynaklarından istifade edilmesi ve Türkiye'nin enerji kaynaklarının içine nükleer enerjinin de dâhil edilmesidir.

Türkiye'de enerji ve çevre konusunda uygulanan politikalar incelendiğinde dışa bağımlılığın azaltılmasının amaçlandığı, bununla beraber kaynak alım sözleşmelerinin arttığı, ayrıca yapılan çevre

anlaşmalarına uygun hareket edileceği ifade edilirken, pratikte noksanlıklar ve yaptırımlarda ertelemeler görülmektedir. Bu tablo içerisinde, bütünleştirilmiş enerji ve çevre politikalarında istikrardan bahsetmek çok zordur.

Bununla beraber, Türkiye'nin ve dünyanın enerji bakımından önemli sorunlarla karşı karşıya olduğu bir gerçektir. Türkiye'nin enerji konusunda yerine getirmesi gereken çok işi olduğu muhakkaktır. Toplum menfaatleri doğrultusunda, çevreye duyarlı, temini güvenli olan enerji kaynaklarına dayanan, sağlam bir enerji sistemi Türkiye'nin enerji vizyonunda kesinlikle yer almalıdır. Hükümetlerin kararlı ve dinamik politikaları enerji güvenliği arzı için çok önemlidir.

Türkiye'nin enerji politikalarını iki temel eğilim üzerinde sürdürmesi gerekmektedir. Birincisi enerji arz güvenliğini temini için enerji çeşitliliğini artırarak ithal enerji bağımlılığında kaynak riskini minimize edecek politikalar oluşturmak, farklı bölgeler arasında bir enerji koridoru ve enerji merkez ülkesi hedefine ulaşmak. İkincisi ise, kendi mevcut enerji potansiyelini harekete geçirerek var olan kaynaklarını, yenilenebilir enerji kaynaklarını üretime sokmak ve enerji kayıplarının önüne geçerek, enerji verimliliğini maksimum düzeye ulaştırmak olmalıdır.

Kaynakça

Dincer, İbrahim ve Rosen, Marc A. (2005); "Thermodynamic aspects of renewables and sustainable development". Renewable and Sustainable Energy Reviews, Volume 9, Issue 2, s. 169-189.

Ghali, K.H. and El-Sakka, M.I.T. (2004) Energy Consumption and Output Growth in Canada: A Multivariate Co-Integration Analysis. Energy Economics, 26, 225-238.

International Energy Agency, "World Energy Outlook" 2004.

Kaplan, M., Ozturk, I., Kalyoncu, H. (2011), Energy Consumption and Economic Growth in Turkey: Cointegration and Causality Analysis, Romanian Journal of Economic Forecasting (2), 31-41.

Kar, Muhsin ve Kınık, Esra (2008); "Türkiye'de Elektrik Tüketimi Çeşitleri Ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Ekonometrik Bir Analizi", Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, C.X ,S II, 2008, s.333-353

Pokrovski, V. N. (2003) Energy in the Theory of Production. Energy 28:8.

Soytaş, U., Sarı, R., Özdemir, Ö. (2001). "Energy Consumption and GDP Relation in Turkey: A Cointegration and Vector Error Correction Analysis", Economies and Business in Transition: Facilitating Competitiveness and Change in the Global Environment Proceedings, pp.838-844.

<https://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP44.htm> (Erişim tarihi: 03.03.2017)

<https://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP45.htm> (Erişim tarihi: 04.03.2017)

<https://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP46.htm> (Erişim tarihi: 06.03.2017)

<https://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP48.htm> (Erişim tarihi: 07.03.2017)

<https://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP49.htm> (Erişim tarihi: 07.03.2017)

<https://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP50.htm> (Erişim tarihi: 08.03.2017)

<https://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP51.htm> (Erişim tarihi: 08.03.2017)

<https://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP53.htm> (Erişim tarihi: 08.03.2017)

<https://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP54.htm> (Erişim tarihi: 09.03.2017)

<https://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP55.htm> (Erişim tarihi: 10.03.2017)

<https://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP56.htm> (Erişim tarihi: 10.03.2017)

<https://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP57.htm> (Erişim tarihi: 10.03.2017)

<https://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP58.htm> (Erişim tarihi: 11.03.2017)

<https://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP59.htm> (Erişim tarihi: 12.03.2017)

<https://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP60.htm> (Erişim tarihi: 12.03.2017)

<https://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/HP61.htm> (Erişim tarihi: 13.03.2017)

[file:///C:/Users/ACER/Downloads/62nciHukumetProgrami%20\(1\).pd](file:///C:/Users/ACER/Downloads/62nciHukumetProgrami%20(1).pd) (Erişim tarihi: 14.03.2017)

http://www.basbakanlik.gov.tr/docs/KurumsalHaberler/64.hukumet_programi.pdf (Erişim tarihi: 14.03.2017)